

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Навроцької Ірини Іванівни

“Державна політика зайнятості в трансформаційних економіках”,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Актуальність теми дисертації. Однією з найскладніших соціально-економічних проблем в умовах ринкової трансформації економіки України є подолання безробіття та підвищення рівня зайнятості. Перехід від командно-адміністративної системи до ринкової тривалий час супроводжувався падінням реальних доходів населення, зростанням рівня та тривалості циклічного і структурного безробіття, розвитком вимушеної неповної зайнятості, нелегальної трудової міграції тощо. Деформації у сфері зайнятості набули нині в Україні таких масштабів і глибини, що формування ефективної системи регулювання ринку праці – одне із пріоритетних завдань економічної політики.

На сучасному етапі існує потреба подальшого вивчення знярядь державної політики зайнятості, напрямів підвищення ефективності їхнього застосування, використання в Україні успішного досвіду країн Центрально-Східної Європи щодо впровадження ефективних програм державного регулювання зайнятості.

Наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. економічна наука значну увагу приділяє особливостям державного регулювання зайнятості в трансформаційних економіках. Однак у вітчизняній науці проблеми реформування системи державної політики зайнятості досліджені ще недостатньо. Глибшого дослідження потребують макроекономічні чинники трансформації зайнятості у перехідних економіках, методологічні підходи до класифікації знярядь державного регулювання ринку праці. Є потреба в оцінці впливу стабілізаційної політики на зайнятість в неусталеній господарській системі України. Враховуючи сказане вище, дисертаційна робота Навроцької І. І. виконана на актуальну для вітчизняної економіки тему і має важливе теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота Навроцької І. І. виконана відповідно до наукових тем кафедри аналітичної економіки та міжнародної економіки Львівського національного університету імені Івана Франка: «Відкрита господарська система України в умовах посилення нестабільності світової економіки» (номер державної реєстрації 0112U003755) та «Економіка України у системі світогосподарських зв'язків» (номер державної реєстрації 0116U001676).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Наведені у дисертаційній роботі наукові положення, нові формулювання, висновки і пропозиції є достатньою мірою обґрунтованими і відповідають як основним постулатам сучасної економічної теорії, так і реальним соціально-економічним процесам в економіці України.

Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад дослідження державної політики зайнятості та розроблення рекомендацій щодо підвищення її ефективності в умовах трансформаційної економіки України.

Для отримання науково обґрунтованих результатів у роботі використано сучасний мікро-, та макроекономічний інструментарій аналізу та методологія, яка відповідає поставленим завданням: історико-логічний метод – в дослідженні фундаментальних положень наукових шкіл щодо державного регулювання зайнятості, системно-структурний аналіз – в дослідженні наукових концепцій зайнятості, метод кількісного та якісного зіставлень – при проведенні порівняльного аналізу державної політики зайнятості у трансформаційних економіках, методи кореляційно-регресійного, кластерного аналізу – в аналізі емпіричних показників та оцінці ефективності державної політики зайнятості.

Слід відзначити широку інформаційну базу дослідження. У дисертації достатньо повно використано вітчизняні та зарубіжні наукові публікації з питань державного регулювання зайнятості, публікації у періодичних виданнях, матеріали наукових конференцій, нормативно-законодавчі акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, аналітичні матеріали і публікації Міжнародного

валютного фонду, Міжнародної організації праці, Світового банку та інших міжнародних організацій, дані Державної служби статистики України, Національного банку України, ресурси мережі Інтернет тощо.

Список використаних джерел налічує 264 найменування. Все це підтверджує достовірність отриманих результатів та обґрунтованість висновків проведеного дослідження.

Структура дисертаційної роботи відображає логіку проведеного дослідження. Предмет, об'єкт і завдання чітко сформульовано, матеріал викладено послідовно – від узагальнення теоретико-методологічних засад дослідження державної політики зайнятості, її порівняльного аналізу у трансформаційних економіках до оцінки ефективності та розроблення пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення системи державного регулювання зайнятості в Україні.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі “Теоретико-методологічні засади аналізу державної політики зайнятості” проаналізовано суть, види зайнятості та інструментарій її дослідження (с. 19-23), здійснено аналіз знарядь державної політики зайнятості в трансформаційних економіках (С. 49-57), простежено еволюцію поглядів на державне регулювання ринку праці у світовій економічній науці (С.66-87).

Автор дисертації справедливо вважає, що важливу роль у подоланні макроекономічних диспропорцій відіграє державна політика зайнятості. Серед основних її завдань у дисертаційному дослідженні виділено такі: регулювання попиту та пропозиції на ринку праці, підвищення рівня зайнятості, гнучкості ринку праці, боротьбу з структурним і циклічним безробіттям, соціальний захист безробітних, розподіл і перерозподіл трудових доходів, розвиток соціального партнерства тощо.

Теоретико-методологічна частина дисертації підсилюється аналізом знарядь державної політики зайнятості (с. 49-56). У роботі з'ясовано загальні принципи формування попиту та пропозиції на ринку праці, як одному з основних ресурсних

ринків національної економіки (с. 31-33). Проаналізовано інструментарій дослідження державної політики зайнятості (поняття природної норми безробіття, показники рівня безробіття, модель економічної рівноваги Гікса-Гансена, показники трудової активності домогосподарств, фінансового забезпечення політики зайнятості, її ефективності) (с. 27-31; с. 33-34; с. 62-66).

До сильних сторін дисертації можна віднести аналіз еволюції поглядів представників основних економічних шкіл на необхідність державного втручання у сферу зайнятості, що дало змогу автору класифікувати основні теорії державного регулювання зайнятості. Критично оцінюючи кожен з них, дисертант акцентує на підходах, розвинутих економістами, які визнають необхідність такого втручання задля подолання рецесійного розриву, досягнення повної зайнятості, або ж формування сприятливого інституційного середовища (кейнсіанство, кейнсіансько-неокласичний синтез, інституціоналізм).

У другому розділі “Порівняльний аналіз державної політики зайнятості у трансформаційних економіках” проаналізовано макроекономічні чинники трансформації зайнятості в перехідних економіках (с. 91-111) та на прикладі низки країн Центрально-Східної Європи виявлено особливості реалізації політики зайнятості в умовах переходу до ринку (с. 112-137).

Оцінено вплив динаміки основних макроекономічних чинників на зайнятість та безробіття у трансформаційних економіках. Дисертант переконливо довела, що головними такими чинниками є спадна динаміка реального ВВП, погіршення стану платіжного балансу, зростання рівня зовнішньої заборгованості, а також інфляційні, приватизаційні та міграційні процеси (с. 98-111). У дослідженні за допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу виявлено вагомий вплив основних чинників монетарної і фіскальної політики на рівень зайнятості та безробіття в Україні (с. 138-173). Результатом аналізу став висновок про те, що у подоланні циклічного безробіття в Україні важлива роль належить стимулювальній монетарній і фіскальній політиці.

У третьому розділі “Удосконалення державного регулювання зайнятості в Україні” проаналізовано напрями реформування системи оплати праці в Україні

(с. 176-193), а також запропоновано напрями підвищення ефективності державної політики зайнятості у вітчизняній економіці (с. 194-210). Дисертант пропонує напрями підвищення ефективності діяльності державної служби зайнятості, серед яких пріоритетними є запровадження нових програм активної політики, ширше охоплення цими програмами соціально вразливих категорій населення (молодь, трудові мігранти, інваліди тощо).

Для кращого розуміння стану регіональних ринків праці дисертантом за допомогою кластерного методу проведено їхнє групування і виокремлено чотири кластери з урахуванням основних соціально-економічних показників стану регіону. Для регіонів кожного кластеру запропоновано рекомендації щодо заходів регіональної економічної політики та політики зайнятості (с. 203-208).

Достовірність і повнота викладу наукових результатів дисертації в опублікованих працях та авторефераті. Наукова новизна отриманих результатів підтверджена відповідною апробацією у наукових фахових та інших виданнях. За результатами дослідження автором опубліковано 14 наукових праць у фахових та інших виданнях (4 – у вітчизняних фахових наукових виданнях, 1 – одноосібно у закордонному виданні, 9 – публікації за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій). Загальний обсяг публікацій автора за темою дисертації становить 4,7 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,4 друк. арк.

Основні теоретичні і методологічні положення, висновки, результати наукових досліджень, що містяться у дисертації і авторефераті доповідались та отримали позитивні відгуки на 9 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Публікації повністю розкривають зміст представленої роботи і свідчать про самостійність одержаних результатів наукового дослідження. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає вимогам ДАК МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зміст автореферату та його структура повністю відповідає основним положенням і висновкам дисертаційної роботи. Усі результати та висновки, винесені на захист, отримані здобувачем самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Наукова новизна результатів дослідження. Найважливішими науковими результатами кандидатської дисертації Навроцької І. І., які характеризуються науковою новизною і отримано особисто здобувачем, можна вважати наступні.

У дисертації проведено комплексний аналіз державної політики зайнятості у перехідних господарських системах з використанням інструментарію макроекономічного та економетричного аналізу, що дало змогу оцінити впливи заходів стримувальної та стимулювальної монетарної і фіскальної політики на рівень зайнятості у вітчизняній економіці (с. 91-112; с. 145-173).

Науковою новизною відрізняється здійснена у дисертації Навроцької І. І. класифікація інструментів політики зайнятості з урахуванням їх впливу на попит, пропозицію та рівновагу на ринку праці (с. 51-58).

Високому ступеню наукової новизни відповідає частина дисертації, яка присвячена удосконаленню методики аналізу стану регіональних ринків праці. За допомогою кластерного аналізу усі регіональні ринки праці поділено на 4 групи залежно від основних соціально-економічних показників їхнього стану (с. 203-208).

У дисертації удосконалено поняття “державної політики зайнятості” з урахуванням особливостей її здійснення в умовах неусталеного ринку праці, який характеризується змінами у галузевій структурі зайнятості, відсутністю ефективних інститутів регулювання, високою часткою зайнятих у тіньовій економіці та постійними збуреннями (с. 44-45).

Значна частина наукової новизни дисертації Навроцької І. І. пов'язана з розробленням пропозицій щодо удосконалення програм державної політики зайнятості. Дисертант доволі аргументовано обґрунтовує, що для зниження рівня безробіття необхідно впроваджувати програми неповної зайнятості та географічної

мобільності для праценадлишкових регіонів, реалізувати програми податкових пільг, децентралізувати державне регулювання ринку праці та сприяти розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва (с. 194-203; с. 208-210).

У дисертації проаналізовано напрями підвищення ефективності державної політики зайнятості через реформування системи оплати праці, зокрема відновлення диференціації оплати праці в бюджетній сфері, удосконалення методології індексації заробітної плати, підвищення її мінімального рівня тощо (с. 176-193).

Практичне значення одержаних результатів полягає в аналізі механізмів державного регулювання сфери трудових відносин в умовах трансформації економічної системи України, розробленні рекомендацій щодо підвищення ефективності програм державної політики зайнятості. Окремі теоретичні положення та практичні рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, використано у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Високо оцінюючи обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації, їх достовірність і новизну, слід все ж вказати на низку критичних зауважень і дискусійних тверджень:

1. У параграфі 1.1 дисертант поділяє знаряддя державної політики зайнятості на знаряддя прямого і непрямого впливу. До останніх він відносить знаряддя монетарної та фіскальної політики (с. 50). Таке твердження, на нашу думку, є дискусійним і вимагає додаткового обґрунтування, оскільки ці знаряддя безперечно впливають на зайнятість, але належать до інших видів стабілізаційної політики.

2. На нашу думку, у параграфі 1.1 використано матеріал, який не повністю відноситься до предмету дослідження, наприклад, види та завдання монетарної політики (с. 36-37), передавальний механізм монетарної політики (с. 38-40).

3. До сильних сторін дисертаційного дослідження слід віднести запропоновану автором економетричну модель, яка дозволила виявити вплив основних чинників монетарної та фіскальної політики на рівень зайнятості і безробіття в Україні (с. 149-171). Однак, дисертант у своєму аналізі обмежується переважно виявленням, описом і поясненням залежностей і недостатньо приділяє уваги напрямам подолання безробіття за допомогою знарядь монетарної і фіскальної політики.

4. Аналізуючи напрями підвищення ефективності державної політики зайнятості здобувач залишає поза увагою необхідність ширшого впровадження програм трудової адаптації окремих соціальних груп, зокрема військовослужбовців – колишніх учасників бойових дій, що має важливе значення в Україні.

5. Не зовсім точно, на нашу думку, сформульовано назву параграфу 3.2, у якому більшою мірою йдеться про напрями підвищення ефективності активної політики зайнятості, а не про перспективи досягнення повної зайнятості у вітчизняній економіці.

6. Навроцька І. І. має потрібну кількість публікацій у фахових наукових виданнях. Однак усі вони надруковані лише у двох містах України: Києві та Львові. Географія публікацій могла б бути ширшою, про що свідчить участь дисертанта у багатьох міжнародних науково-практичних конференціях у різних містах України.

Вказані вище зауваження не применшують теоретичного і практичного значення дисертаційного дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам. Кандидатська дисертація Навроцької Ірини Іванівни на тему “Державна політика зайнятості в трансформаційних економіках” виконана на належному науково-теоретичному рівні, є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням. Наукові положення й висновки, викладені у роботі, є обґрунтованими та характеризуються науковою новизною. Поставлену в дисертаційній роботі мету досягнуто, завдання виконано.

За змістом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року та № 1159 від 30 грудня 2015 року, а її автор – Навроцька Ірина Іванівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри теоретичної та
прикладної економіки Львівського
торговельно-економічного університету

Г. І. Башнянин

